

T o r s d a g s k v ä l l j ö r f r e d a g s v ä d e r ,
o c h l ö r d a g e n h a r s i t t e g e t v ä d e r .

Georg Olsson, Årsvik.
varferafton 1931.

L N S

3116

*Olsson
dagerhamn
S. Möckleby Ma 1931*

*Georg Olsson
Årsvik, Årsvik
Han var en av Årsvik
född 1858. Årsvik Ma*

En stor gråhall, som låg på Alvaret något Sydost om Pilekulla by i Södra Möckleby socken, han hade det ryktet om sig att han hade blivit kastad hit ifrån Bergkvara. Den är nu sprängd och tagen till stenpällar vid Hamnen i Degerhamn. Det var en mycke stor sten, en 4 alnar hög. Det var en trollkäring, som bodde på Bergkvara. Men så så tyckte hon inte om den kristna läran. Hon kastade den i sitt flätband efter Möckleby kyrka. Men det kom lite vid sidan och så öster om. Den låg vid Möckleby Ma.

Georg Olsson, Årsvik.

Varferafton 1931, L N S

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3116

bygdes 1923

Bergkvara
mitt emot
Degerhamn på
fastlandet.

Ö l a n d

Gr ä s g å r d s härad. Ant. av Lage Nilsson, Gårdby.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Här är några ortnamn, som jag vill anteckna:

V i t r ö r är ett stenrör på Kvinsgröta Alvar i Gräsgård socken. Det ligger i rågången emellan Bruksalvaret och Kvinsgröta Alvar. - B r u k s a l v a r e t , det är Degerhamns gårds alvar som kallas så.

B o r g e n (borga), så låter det om fornborgen på Össby ägor, Gräsgårds socken.

M ö c k l e b y M a n (möckleby man), kärr på Södra Möcklebys ägor i Södra Möckleby sn.

Det ligger på Alvaret. Där var man förr och plockade blod-iglar. Där är ett ovanligt rikt fågelliv vid Man.

L i k s G r u n d ligger långt ut på sjön utanför Gräsgårds socken. Dit for folk och satte garn förr i-bland. De for ut på kvällen och låg vid grundet över natten.

Det ligger så långt ut att Södra Möckleby kyrka är allt, som syns av Öland.

K o n och K a l v e n är två stora stenar som låg utanför Gammalsby sjöbodar i Gräsgårds socken. När räddningsstationen byggdes i Gräsgård, sprängde man Kon,

forts!

3116

3

ortnamn l.

G. O-n 24.3.

L N S 1931.

för den låg mitt i rännan, som man skulle ha för båten. Kon var störst. Kalven är mindre. Kon syntes vid litet vatten. Hon var flat ovanpå och stor som ett bord. Låg på en 6 fots vatten omkring 60 famnar från land. Kalven som är mera skarpkantig ligger närmare land. Den syns inte över vattenytan. Den är farlig.

T i n g s t e n ligger utmed häradsvägen på Möckleby allvar. "Där gick det ett rykte att där hade de ting, förr i hednatiden. Om det var någon som jorde något ont, så dömdes de den där." Det spökade också vid Tingsten. "Se spöket hade en otäcker vana, så om det var någon som kom å körde i synnerhet på nätterna å på dagarna med ibland, så hoppade det opp å satte sej att åka, å hästarna blev dacka." Då skulle de taga av huvudlagret å titta ågenom det opp emellan öronen på hästen. Men det fick lov att gå kvickt, för annars fick de sej en durvel, så att mössan for av. - Så att de sa, det skall va kvickt om du skall se något."

slut.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3116

4

ortnamn

sid. 2

d. 24.3, 31

G. Olsson.

L N S

Om de gamla ölandshästarna talade också Georg Olsson lite.

När det var mycke snö, då kom de hem på gårdarna. Då räfsade man ihop lite smul och hövde ut det på dyngghopen till dem. När de fick äta gav de sej iväg igen. När det blev fåk kom de fram till gårdarna. - Man brukade inte att sko dem. Det skulle endast vara om det var någon som man kände mycke på landsvägen med. De hade skarpa och hårda hovar. På is skrall de inte. Mer än en körde till Kalmar ifrån Gräsgård utan att ha sko på hästarna. - De var ovanligt lättbröstade. I storlek var de som islandshästar, men de var inte så grova. De påstår att de här varmblodiga hästarna ska va efter ölandshästar.

Georg Olsson, Årsvik.

varferafton 1931 L N S

3116

5

Georg Olsson är en bra meddelare. Han är bara något lite döv. Han har förr varit lantbrukare i Gräsgård. Nu bor han hos sin dotter och måg i Årsvik. Han har väl just inte någon starkare tro på folkskrocket, men han talar gärna om vad han har hört. Han är full av humor. "Se spöket hade en otäcker vana, så att om det var någon som kom och körde o. s. v. (i dessa uppteckningar). Det lät så rysligt roligt, när han talade om detta. Olsson talar bra ölänska. Han har gott minne och välbehållna själskrafter. Han är också kry till hälsan.

Jag blev bjudd på kaffe och hade det mycke trevligt, där nere i Årsvik. Jag beundrar verkligen den gästfrihet, som råder i alla hem här på södra Öland.

Det var en av pojkarna på folkhögskolan, som rådde mig att jag skulle söka reda på Georg Olsson i Årsvik.

Degerhamn i Södra Möckleby socken den 28 mars 1931

Lage Nilsson.

3116

6

Öfver
Ljus
Såta, Mckleby
1931

ry
1931. Rese (Mckleby)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3116

ry
7

De skulle lägga sej varferafton i skymningen, medan dagen var. De skulle inte tända ljus. Å så kom tranen till barnen med ljus.

A-n, Mckle-
by 1
d. 13.3,31
L N S

Ålsås
Åsögård
Sora Möckleby
mms. 1931

Åsögård
Ålsås Möckleby
Ålsås Möckleby

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3116

8

På varferdagen hade man målade ägg upphängda i korgar i träden åt barnen. Dem sade man att tranan hade värpt.

Tranan är en märkvärdig fågel, och man säger om henne att köttet på henne skall duga bara på den ena sidan.

På den sidan, som hon har emot solen.

A-n, Mckleby
sidan 2
d. 13.3, 1931
L N S

3116

9

Om det regnade på söndagsförmiddagen, då skulle det bli regn hela veckan "så gott som".

Om det regnade under predikan på söndagen, så skulle det bli regn hela veckan.

Om det regnade medan solen sken, så skulle det bli regn den andra dagen också.

Sådant väder som det är på fredagen, blir det på söndagen också.

A-n, S. Mkle-
by, sid. 3
d. 13.3, 1931
L N S

Mariadan skulle vara betydelsefull. Var det inte nederbörd på förmiddagen, då skulle det bli torr försommar, och om det inte var nederbörd på eftermiddagen, då skulle det bli torr eftersommar. Nu var Mariadagen klar, och de spår torr sommar också.

3116

10

A-n, Mkleby
sidan 4
d. 13.3, 1931
L N S

Öland
Grågård
Söndre Mkleby 14.3.1931

Anders Erik Mkleby
11
Född 1853
Gården

En vård det är det, som går före dom. Det är ett tecken till att människans själ är odödlig.

Men det var nånting, för det är vissa platser, som inte är trygga. Där oppe vid Tallen, Rälla Tall, var ett sådant ställe.

Nä, jag har aldrig sett nånting, men hästarna har vatt skygga det har de. Hästarna skuttade av vägen. Det var som om de skulle ha lyfts. Det var ett par gamla hästar annars, så de hade inte gjort det. Men det var något särskilt.

anm.: Rälla Tall vid Rälla gård i Högsrum socken på norra Öland. Fru Andersson är ifrån Högsrum socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3116

//

A-n, Mkleby
sidan 5
d. 13.3, 1931
L N S

3116

12

*12. Per. Johan Olsson Anvik
Född 1853*

*Öland
d. Karum, h. d.
Schiblin, b. n.
1931*

I Karum, där var underjordiska falk. Där i den där vita byggnaden - under den där.

Lucifers släkt skall ju ha regnat ner i jorden, säger de. Men där i Mellangården, där var, för han som bodde in- under han var oppe och bjöd gubben på brännvin, när han var oppe och mol. Och sen åkte han med honom oppåt Alva- ret, och han hade många ställen, som han skulle hälsa på i i rören. Han var också oppe och sa till att han skulle flytta lagården.

anm.: Karum ligger i Högsrum socken norr på Öland. Mellangården är en gård i Karum.

A-n, Mkleby
sidan 6
d. 13.3, 1931
L N S

Ett fruntimmer i Karum, som sprang ikring allastäns, hade varit nere hos de underjordiska där.

Där skulle det vara så vackert så att det bara blänkte av silver och guld.

Om någon kom ner till de underjordiska, så skulle han inte smaka något. För då kunde de få honom i sitt våld precis.

anm.: Karum är en by i Högsrum socken norrut på Öland.

3116

13

A-n, Mkleby
sidan 7
d. 13.3, 1931
L N S

I Isgärde, bortemot Bölebacken till, var det ett ställe, där som småfolk tvättade kläder vid en källa.

Ett fruntimmer såg dem uthängda. Det var "stora brokiga sjömansdukar". Hon såg det och gick därifrån. Sen gick hon tillbaka för att ta närmare reda på det. Men då var det borta.

Andersson mötte här en gång ett svartklätt fruntimmer. Han hälsade, men hon hälsade inte tillbaka. Han tror att det var något otryggt, för han anser att det tydde på det, att hon inte hälsade.

anm.: Isgärde är en by i Glömminge socken på mellersta Öland.

3116

14

Anderssons, S.
Möckleby
sidan 7
d. 13.3, 1931
L N S

15

I Tyskens Horvor vid Olstorp i Södra Möckleby socken ligger det ett stenrör. I det brann det ibland. En karl, som bodde däroppe såg småfolk vid röret. De hyssade med stenarna som var opplagda på röret.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3116

15

upptecknat efter en familj Andersson i S. Möckleby. Detta är sid. 8.
d. 13.3, 1931
Lage Nilsson.

Albrunna, en by i Södra Möckleby soeken.

"De påstår att det skalle ha kommit av al. Det skulle ha varit alskog där. Lunden som nu är vid Albrunna är en eklund.

Manne Johansson, Möckleby.

den 12.3, 1931 L N S

3116

16

På Alvaret ovanför Kullen ligger ett kärr som kallas för Vadas kärr. Om det kärret berättas det att en som hette Vade körde ner där.

upplysning av Manne Johansson, S:a Möckleby.

"Varde har jag hört från min mormors tid; han var präst."

fru Johansson.

anm.: Kullen så kallas Pilekulla by, "å Olstorp, de förkortar de till Torp" (citatet är efter Manne Johansson.)

Manne Johansson, Södra Möckleby, den 12.3, 1931. L N S

3116
17

På Kommunens gård i Olstorp, ¹⁸ där finns ett ställe, som

kallas för Tyskens Horvor. En tysk skall ha bott där.

Det spökar också där. Där ligger ett stort stenröse, och

en guldgås skall ha visat sig.

Manne Johansson, Möckleby.

d. 12.3, 1931 L N S .

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3116

18

3116
19

Herr Manne Johansson i Södra Möckleby talade vid ett tillfälle, som jag var hos honom om att det var en gammal gumma för "en tretti år sen", som hade för sig att hennes ko var förtrollad. När hon mjölkade henne så blev det ost i spannet. Gumman trodde så. Hon tog fördenskull av mjölken och kastade den i bakugnen. Det skulle bli bättre då.

Den gumman som hade dessa svårigheter med mjölken, söp mycket och var ibland full.

Lage Nilsson, Gårdby

Ankersgärdet (ankersgård) är ett område i Kastlösa socken, som det finns följande tradition om.

3116

20

Det gällde delningen emellan Kastlösa och Bjärby byar. När lantmätaren kom, så kom han till Bjärby. Men där var det inte någon som ville hysa honom. Han for då till kastlösa-boarna. Dessa tog väl emot honom. Vid delningen fick Kastlösa by en ovanligt stor utmark. De fick också Ankersgärdet. Det skall de ha fått för ett ankar brännvin.

upplysningar av lantbrukaren Knut Nilsson i Gettlinge. Mars 1931

L N S

S o p i n a n (sopuna) kallas en gata i Kastlösa för, sade lantbrukaren Knut Nilsson i Gettlinge. Han förklarade detta namnet på så sätt att han sade att den gatan var vallgata för svinen förr. När de körde svinen i vall så körde de på dem och drev alltid efter dem lite med en stake, ifall att de inte gick så fort. För den skull skall gatan heta Sopinan.

3116

21

Knut Nilsson,
Gettlinge.

Mars 1931

L N S

På Knut Nilssons i Gettlinge Norrgård ligger Långhål. Det kallas också Gettlinge Långhål. Det är på nummer 2, norr om byn i en plantering, ungefär där siluriabolaget har brutit sten, som man kallar trakten för Långhål. Men var själva hålet är, det vet ingen.

Ifrån Långhål går det en underjordisk gång österut. Den mynnar ut i Östersjön. Man säger att det fanns en trollgubbe här en gång. Honom lurade man in i gången. Sen täppte man till ingången utifrån. Då var han tvungen att fortsätta, och så var man av med honom.

upplysningar av
i Gettlinge.

Knut Nilsson

Mars 1931

L N S

V å l b ö t e n ligger på landborgen ovanför Gettlinge
by vid Södra Brottet, tätt intill Julius Petterssons hus.
Det skall vara en gammal vårdkasplats. Det är otyg på det
stället.

Förr bodde här en som hette Vålböt-Måns.

3116

23

Knut Nilsson

Gettlinge

Mars 1931

L N S

Knut Nilsson i Gettlinge talade om att förr fanns det den bestämmelsen om snöskottning, att den som kom försent fick böta. Böterna togs i brännvin. Byordningsmannen sade till när man skulle gå stad och skotta snö. Sen gav de sig i väg så fort som de hann, och "den som kom, sen byordningsmannen hade satt spaden i drivan, han skulle böta ett kvarter brännvin."

3116

24

Knut Nilsson
Gettlinge
slutet på maj
mars 1931.
L N S

Här på den här gården skall det vara en skatt nergrävd. Det är en gryta som är full med guldpengar. De har haft den i dagen. Det var en dräng som ärjde, och då tog bilen i örat på grytan. Den kom opp på det sättet. Och den var full med pengar som blänkte. Drängen tog och öste opp av dem med händerna. Han tog med handen och öste opp en del, men sen så var det draken eller han som vakta- de, han skulle lura honom. Så han skickade en ryttare, som kom och red väldigt fort först. Sen kom där ett annat kräk efter. Det var inte en sköldpadda, för det finns det ju inte här på Öland, men det var något kräk, som kröp så där sakta. "Ja' tro' ja' hinne, ja' tro' ja' hinne!" sa det kräket, och det kravlade på av alla krafter. Då såg drängen opp och tittade på den där tillställningen: "I hällsike hälle, jö' du!", sa han. Men då fössvann skat- ten.

forts!

2 sammanhö-
rande blad!

3116

jag tror jag
hinner.

i hellsike
heller, jör
du.

Knut Nilsson
Gettlinge.

SKATTEN

Mars 1931

L N S

Och samma historia är det nog om skatten här på logen. När som de tröskade förr på logen, så kunde de inte ha någon säd kvar på logen om nätterna. Ifall att de inte sopade opp den om kvällarna, så var den väck på morgonen, och golvet var rensopat. Det gick så en lång tid, och de kunde inte förstå vad det berodde på. Så en natt lade sej drängen på logslindern, för att få se hur det hängde ihop. Framåt natten mellan 12 och ett blev det ett förfärligt oväsen. Allt som var på logen blåstes bort med ett enda vift. Då kom gästen. Vid den ena kanten på logen tog han ur en sten i stoningen. Där hade han sin skatt. Sen började han räkna opp den på loggolvet. Drängen låg på slindern och såg på. Rätt som det var kom tomten i gården också. Han skulle också dit och titta. Han lade sig på drängen. Då kom drängen att röra på sig, och tomten for ner på logen. Men då han kom ner dit, tog han och gästen ihop med att slåss. De slogs till det började bli dager. Då måste gästen ge sig iväg, och de pängarna som han hade plockat ut, dem hann han inte att lägga in igen. Utan drängen fick dem och han och bonden delade dem.

anm.: detta var inte hela skatten. Det finns mer kvar än.

slut.

Skriv endast på denna sida!

3116

Knut Nilsson
Gettlinge
SKATTEN 2
Mars 1931.

En släkting till Knut Nilsson i Hammarby - troligen var det hans svärfar - Niss-Ant hette han i alla fall, han hade en flock gäss, som följde med vildgässen. De gick ute och när vildgässen sträckte mot norr, tyfte de och följde med dem. Sen visste de inte om dem förr än till hösten. Då blev det en kväll vid klockan 9 ett väldigt kackel i gåshuset. Gässen hade kommit tillbaka, och de hade vildgässen med sig. Man förstod hur det hängde ihop, och stängde till dörrarna. Sen fick man taga vara på dem.

3116
27Knut Nilsson
Gettlinge.

Mars 1931

L N S

Knut Nilsson i Gettlinge talade också om en annan historia som jag här återger ur minnet.

Det var två karlar. Om de hette Per och Pål, eller vad det var, det minns jag inte, sade Knut Nilsson. Men den ene av dem han kunde aldrig göra något själv. Han kom jämt till den andre och frågade vad han gjorde. Sen gjorde han likadant. Så hade han hållit på länge och grannen var led på att han skulle springa jämt och fråga så där. Sen var det en regnig dag. Ingen av gubbarna kunde veta vad de skulle göra. Då kom han och frågade igen. "Jo," svarade gårdsbon, "jag ska' ärja i ladan". Han tänkte att han skulle lura honom riktigt nu, och tyckte han att det passade så bra, att säga så, den dagen som det regnade, och man inte kunde göra något ute. Jo, så gick den andra hem och började ärja i ladan. När han hade hållit på med det lite, så körde han opp en skatt, som där låg i golvet. Han blev särskilt förtjust, och var glad över att han hade fått ett så gott förslag, men grannen han var smått avundsam.

Den som har tur han behöver inte något förstånd.

Om Årsvik gast hörde jag följande hos familjen Knut Nilsson i Gettlinge den 26 mars 1931.

Gasten skämtade en gång med maten som de lagade på gården, där han höll sig. De hade kokat ärtvälling. Den så visst rätt så tunn ut. "Varsågod och tag till botten, så får du ärter," bjöd husmodern en gäst. "Ha, ha, ha, de ligger på karhyllan," skrattade gästen då i ett hörn. Han hade plockat opp ärterna och lagt dem där.

"Sen var drängen och pigan goda vänner. Så talte han om det. 'O^oll & Ka^sjs legge på logen', sa han.

När det blev en enögder präst i Möckleby, så skulle gästen komma tillbaka. Det hade han sagt. Hultkvist var enögd men gästen kom i alla fall inte tillbaka.

3116

Ry

Olle o. Kajsa
ligger på lo-
gen.

Knut Nilsson
i Gettlinge.

Mars 1931

L N S

Knut Nilsson är lantbrukare. Han är en medelålders karl. Är gift och har många barn. Hustrun heter Tyra. Det är sin färaldragård i Gettlinge, som Knut Nilsson har. En äldre broder till Knut Nilsson är Per Nilsson i Gårdstorp.

3116

På torsdagen den 26 mars kom jag till Knut Nilsson för att göra avskrifter ur byskrinet, som han förvarar. Jag blev väldigt väl emottagen. Middag det hade jag ätit hos hans bror i Gårdstorp, som i år är byordningsman för den byn. Sedan vi hade pratat om mycke och allt möjligt, blev jag bjudd på kaffe och brännvin i Gettlinge. Knut Nilsson är varmt intresserad av våra fäders kultur och traditions-skatt. Han är rikt begåvad, och skulle gärna ha velat studera, men omständigheterna medgav inte det. När hans bror gifte sig och flyttade till Gårdstorp, måste han stanna hemma. Han har för den skull inte heller varit i Amerika. Däremot har han besett Öland ganska väl.

Knut Nilsson har ett muntert och fritt sätt. Han är väldigt språksam, och är vida känd för stor gästfrihet.

Degerhamn den 28 mars 1931

Lage Nilsson.